

Народопсихологичен портрет на руснаците, направен от български речен капитан

Предговор

Може да изненадам някои читатели с начина, по който съм почувствал душевността и характера на руснаците, но в разсъжденията си съм се водил от лични наблюдения и обективни исторически факти. Не си правя илюзии, че е възможно в рамките на този кратък анализ, да се обхване темата в цялата ѝ дълбочина и многопластие. Ще съм напълно удовлетворен, ако с нестандартния си, но освободен от предразсъдъци похват, съм успял да доловя някои типични щрихи в събирателния образ на най-големия по численост славянски народ.

Решавам да приема това предизвикателство и се надявам да намеря потвърждения за дискуссионните ми заключения.

За неформалните стереотипни поведенчески модели (НСПМ-и) и техните проявления.

Ще си позволя да започна разсъжденията си по темата с шеговития отговор, даден от сръбски колега на въпрос, касаещ манталитета на руснаците. Попитали го: „По какво се различава живота на цивилните хора в Русия от този на военните?“ – „Първо, - отговорил той, - цивилните граждани не носят униформи и оръжие, и второ, на мъжете и жените се разрешава да нощуват в общо помещение. Всичко останало е казарма.”

Онези от нас, които са били войници, знаят, че за да изкараш по-леко службата, трябваше да се „скатаваш”, т.е. да не се „набиваш в очите” на началниците. И още, че ще ти се „стъжни” живота, ако поставяш под съмнение съвършенствата на най-мъдрата книга - „Военният устав”, или ако не дай Боже, покажеш някакви таланти, които да те отличават от хомогенната, строена в прави редици, униформена и унифицирана човешка маса. Освен уставните правила, в казармата имаше и редица други - неформални, родени от колективната житейска мъдрост на препатилите „стари кримки”, чието спазване можеше да ти спести наказания и да облекчи

армейския ти живот.

По нататък ще разгледаме подобен вид неформални модели на поведение, характерни в най-голяма степен за руския народ, като отчитаме факта, че той е оцелявал векове наред в условия на диктатура и казармена дисциплина.

Дълга да уточня, че не познавам от собствен опит присъщите за обикновените военни поделения примитивни издевателства и „гонки”, защото съм имал щастието да служа в най-престижното висше военно училище на България - Военноморското. За тези чудесни пет години, прекарани във Варна, често съм усещал дъха на свежия морски бриз, окрилящ младежкото въображение и понасяш мечтите ни далеч, далеч отвъд хоризонта. Понякога, макар и рядко, сме били върхлитани и от смразяващи мозъка северни ветрове. Имам предвид не ветровете, отвяващи курсантските ни барети, въпреки здраво захапаните панделки, а по-страшните-ония, които носеха със себе си духа на „кашимерия” и партийна догматика с трогателно примитивните й напъни да ни моделира „по свой образ и подобие”. От тогава са минали много години, но нашият випуск още помни шока, който преживяхме в четвърти курс. Смениха началника на Училището и осъзнахме, че да се дава рамо на интеллигентните, на отличниците, на обществениците, на онези, които участваха в изключително важни за отбраната научно-технически разработки, в художествената самодейност, и т. н., съвсем не е задължително и естествено, както би трябвало да се очаква. Станахме свидетели на два съвсем различни управленчески подхода, провеждани от командири с коренно противоположен менталитет и начин на мислене.

Първият беше на един широко скроен ръководител, който макар и адмирал, ни третираше като собствени синове-с респект, обич и доверие. Вторият стил, ако изобщо може да се нарече така, като че ли идваше от най-затътеното пехотно поделение. Елементите, на които започна да се акцентира бяха строевата и физическата подготовка на личния състав. В Училището бяха назначени офицери със стегнати от редовния спорт тела, но за жалост, с „фатмашки” менталитет и огромно желание да преобърнат дотогавашните академични приоритети с главата надоло. Курсанти, с наситен от спортни състезания календар, едва намираха време да подготвят изпитите си и станаха галеници на съдбата (разбирай на новия началник). За спортните си постижения те получаваха по няколко месеца домашна отпускат. На някои от тях почти им забравяхме лицата. Няма лошо, но когато умът и спортът вървят ръка за ръка, а това не беше винаги така. Често си спомняхме с умиление за спокойната служба при стария началник, когато се зичиташе достойнството на офицери, преподаватели и курсанти. Тази носталгия по миналото ни обземаше най-вече по време на безмилостно честите и безсмислено дълги строявания на плаца, на които офицерите-строеваци се упражняваха в красноречие и споделяха щедро с нас неудържимата си мъдрост.

Забелязал съм, че поведението на руснаците изобилства от защитни рефлексии,

сътворени от руския народ през столетия на потисничество, войни и робство. Тук не става въпрос за спазване на някакви официално създавани законови норми, разпореждания или заповеди, а за спонтанно възникващи в живота на многобройните вторични, неформални групи правила и схеми, целящи да задоволят потребностите на индивида от сигурност и емоционална защитеност. За удобство по-нататък ще наричаме тези унифицирани поведенчески реакции неформални стереотипни поведенчески модели (НСПМ-и). Колкото по-добре ги познаваме, толкова по-точно ще можем да предвидим развитието на конкретни казуси от бита, икономиката и политиката на страната. Парадоксалното в случая е, че шаблонността на НСПМ-и трудно се забелязва на фона на голямото разнообразие от житейски ситуации, при които те автоматично се проявяват. Попадналите в тях руснаци използват оригинални изразни средства от изключително богатия си и нюансиран до най-малки подробности език: жаргони, поговорки, анекдоти и мъдрости. Така в чужденците остава впечатление за необозримост, уникалност, нелогичност, мистичност, полет на мисълта и прочие...

За руснаците, познаващи отлично своите НСПМ-и, не е никак трудно да разбират и предугаждат реакциите на сънародниците си. Все пак, става въпрос за изпълнени с богато съдържание копия, отлети от една и съща матрица, а не за импровизации. По еднакъв начин, от Москва до Владивосток: се женят, шегуват, празнуват, посрещат гости, изпращат близките си на път (с ритуала посядане и помълчаване), децата си на училище (пред очите ми са момиченца с огромни кордели), служат в армията, търсят партньор за напиване, харчат парите си, козируват на началника, търпят произвола на властите, вземат и дават рушвети, предоставят на еманципираната съпруга да ръководи семейните дела. Всъщност, да накараш стегнатия в примката на множество йерархични зависимости дух на обикновения руски човек, да напусне безопасното гнездо на НСПМ и да полети към главозамайващите висини на свободомислието и самоинициативата, е изключително трудно. Вековната житейска мъдрост му подсказва, че всеки „опит за летене” е обречен и се наказва жестоко от властимащите.

Крепостното право, дадено на помешчици и дворяни, същевременно е държало селячеството в непросветеност, сурова дисциплина и робство. Като се има в предвид, че дореволюционна Русия е била аграрна държава с преобладаващо селско население (около 82 %), ще ни е по-лесно да си обясним, защо руснакът е храбър и дисциплиниран войник, но в мирно време е пасивен фаталист, търсещ съвет, закрила и помощ от „бащицата”. Почитаният с лакейско роболепие и верноподанническа лоялност „локален властови фактор” в повечето случаи не оправдава доверието и надеждите на обикновените хора, но те остават привързани към него, подобно на деца, които за нищо на света не биха намразили лошия си баща. Тук можем да говорим и за наличието на феноменалния „стокхолмски синдром”, при който с времето жертвите се привързват към похитителите си.

С консервативен, примиренчески мироглед, оформен в условията на диктатури, руснакът не обича промените и трудно се интегрира в чужди общества.

Живеещите в странство от няколко генерации емигранти по никакъв начин не са променили своите традиции, бит и навици. Това важи с особена сила за потомците на белоемигрантите в Европа и САЩ, за липованците-староверци в Добруджа, делтата на р. Дунав, край Варненското езеро и за т. нар. руски немци. Последните, въпреки че се върнаха преди няколко десетилетия в старата си родина - Германия, продължават да общуват по между си на руски език и трудно възприемат немския менталитет.

Чувството за хумор на руснака е много тънко, интелигентно и в повечето случаи незлобливо. То те кара да се усмихваш, дори когато иронията е насочена срещу самия теб, защото виждаш, че тя не хапе, не унижава, не подиграва, а помага, коригира и разсмява. Каква огромна разлика от нашенската дебелашка шега, при която се налага да стиснеш зъби, за да подтиснеш порива за реципрочен отговор.

Възможностите за самоизява и развитие на индивидуални качества, осигуряващи самостоятелност и финансова независимост на руснаците, са били винаги потискани и ограничавани - както поради закрепостяването на огромни човешки маси към определен регион и феодал, но и по причина на капсулирането и самоизолацията на страната от външния свят. Царете-самодържци са се страхували от навлизане на прогресивни идеи, застрашаващи статуквото на робство и жестока експлоатация.

Тази велика държава не е имала и няма гражданско общество, способно да гради демокрация, а векове наред достъпът до образование, култура, изкуство и високи постове е бил възможен само за представители на буржоазията и аристокрацията. Обикновеният човек е привикнал с горчивите превратности на съдбата и е култивирал защитен рефлекс да се слива със сивотата на масата (като в казарма), за да не си навлече гнева на властоимащите.

На типичния руснак липсва стопанска инициатива. Той традиционно е бил само един наемен работник (крепостен селянин), без частна собственост и е свикнал друг да се грижи за него. Дори и в наши дни много руски семейства безропотно споделят

стари комунални жилища от времето на комунизма, като по този начин изпадат в задушаваша екзистенциална зависимост от съответните общински управи.

С учудване съм забелязал, че болшинството руски гастарбайтери са доста сервилни и раболепни спрямо западните си работодатели. Същевременно, те демонстрират високо самочувствие и се държат наставнически с гражданите от бившите социалистически страни. Това тяхно поведение също е вид НСПМ и повече подхожда на запасни войници от действаща колониална армия, отколкото на разкрепостени, съвременни европейски граждани. Ще се опитам да илюстрирам своите твърдения с примери от капитанската ми практика по р. Дунав.

Многократно съм се заричал, в критичните участъци на реката да не установявам радио-контакт с руски (съветски) кораби на руски език. Съжалявал съм винаги, когато не съм устоявал на изкушението и в интерес на по-добрата комуникация съм нарушавал принципа си. Веднага щом „братушките“ разберат, че на приближаващия насрещен кораб има навигатор, говорещ майчиния им език, те започват да поучават, да мъдруват, да налагат своята представа за начина на разминаване, осигуряващ им максимално удобство, за сметка сигурността на чуждия плавателен съд. Съвсем различна е реакцията им, ако бъдат заговорени на другия официален дунавски език - немски. Тогава те видимо респектирани, са готови да приемат без възражения предложенията на „германските си колеги“ и да спазват правилата, осигуряващи взаимната безопасност. Подобни преживявания са ме провокирали да си мисля, че много от руснаците не са забравили навиците си от близкото минало, когато на социалистическите страни, и особено на България, се гледаше от високо, като на безгласни сателити. Едно тяхно оплакване в съответния Окръжен комитет на БКП беше достатъчно, за да се сплаши или накаже „провинилия се“ български специалист. Ще посоча няколко типични примера за груба намеса с привкус на имперска арогантност:

В смесеното предприятие за транспортни услуги по р. Дунав „Интерлихтер“, по изфабрикувани от съветския представител обвинения в „антисъветизъм“, беше уволнен най-способният директор на Параходство БРП, г-н Любен Ботев. Той имал неблагоприятното да защити българските интереси срещу неоправдано завишените такси за превоз, предложени от руската страна. Наложило се, отношение по случая да вземе ЦК на БКП. Спомням си, как съветските другари, чрез Консулството си в град Русе, бяха забранили на началника на местната ДИК (Държавната инспекция по корабоплаване) - к.д.п. Ардашес Кахаян да налага санкции на техните кораби. По-старата генерация моряци не са забравили, че единствено плавателните съдове на СДП (Съветското дунавско параходство) не подлежаха на гранична контрола в Унгария и Словакия. Те пресичаха граничните пунктове на тези държави транзит, като изпращаха само манипуланта (третия пом. капитан) с лодка - „казанка“ да подпечата оригиналния екипажен списък, т.нар. „рол екипаж“. Тогавашните ни идеологически съюзници в Прага и Будапеща едва ли са били очаровани от начина,

по който се „зачита“ суверенитета на страните им.

Образование, култура и отношение към материалните ценности

След Октомврийската революция една от основните задачи на болшевиките е била ограмотяването на населението, държано векове наред умишлено в невежество. След Втората световна война комунистическа Русия започва да се индустриализира и прави средното образование задължително за всички. „Малкият човек“ придобива знания, обща култура и духовност в мащаби недостижими за ниската и средна класа на народите от Западна Европа. Специално в областта на литературата, географията, математиката, космическите изследвания, философията, владее на музикални инструменти, балета, цирковото изкуство, спорта и др., руснаците застигнаха и дори задминаха прагматичния и материалистичен Западен свят. Народът на тази огромна империя, стъпила на два континента, се отличава от меркантилните западни общества със своята богата духовност, фантазия, романтичност, спиритуалност, мистичност, ирационалност. Дори и в шаблонността на НСПМ-и се усеща повече дух, човешко присъствие, топлина, полет на мисълта-качества извисяващи руската душа над еснафския характер на подредения, богат, прагматичен до цинизъм, дисциплиниран до дебилизъм и чист до стерилност Западен свят.

Този уникален революционен скок от масова неграмотност до върховните научни постижения и технологии се дължи и на характерните за славяните качества: вродено любопитство, ученолюбие и безкористен стремеж към духовно израстване. Защо припомням тези общоизвестни факти? Смятам, че това ще ни помогне да усетим по-добре т. нар. „загадъчна руска душа“. Руските богаташи пилеят с лекота цели състояния за луксозни стоки и услуги, раздават щедро бакшиши и се надсмиват над „светая светих“ на комерсиалния Запад - парите. И в страните от „Старата Европа“ се срещат новобогаташи - т. нар. „new money“, които по бърз и спекулативен начин са натрупали големи състояния, но те нямат това „несериозно“ отношение към милионите си.

За да задълбочим изследванията си и разберем по-добре психологията на руснаците, предлагам да се пренесем за малко в Холандия. Двете държави, според мен, представят по най-убедителен начин спецификата на основните различия между европейците от западната и източната част на нашия континент. За тази цел ще използваме метода за сравнение на антиподи. Атеистите вярват, че материята определя съзнанието. Според тях, то се променя, когато количествените натрупвания на материя довеждат до качествени изменения. Дано не прозвучи саркастично, но през последните 25 години не съм забелязал прагматичните холандци да са променили качествено характера си /съзнанието си/, въпреки че непрекъснато трупат материални блага. Бедните руснаци, макар и в болшинството си-атеисти, не са алчни за земни богатства, а общата култура и спиритуалността им са несравнимо по-развити. Аз вярвам, че материята и съзнанието взаимно и непрекъснато си влияят, но първичното (алфата и омегата) е Бога-съзнанието. Никаква официална статистика не

може да обхване и оцени съкровените стремежи на хората към непреходните духовни ценности.

Заплатеният до толкова, че да не може да се освободи от капана на материалните зависимости наемен работник в Холандия не се стреми към духовно усъвършенстване. Върнал се изтощен и стресиран от работа, той има сили единствено да заспи пред телевизора с чаша бира в ръка! Олигархията там няма интерес:

1. Обществото да се освободи от наложената му клиентелска и консуматорска роля.
2. Членовете му да се квалифицират извън пряката си производствена дейност.

Страховете й не са без основание, т.к. интелигентният човек е по правило взискателен към себе си и качеството на живота си. Той обслужва по съвест и задължение, но най-вече от екзистенциална необходимост, материалните интереси на работодателя си. На първо място, обаче, за него стоят семейството, църквата, здравето, хобитата: спорт, туризъм, книги, музика, театър и др. Работата за него е само средство за поддържане на един хармоничен и освободен от стрес, съзидателен живот.

Най-висшата форма на човешкото битие е творчеството, а творецът не може да бъде механичен изпълнител на заповеди и правила - измислени, за да го държат в подчинение на чужди материални интереси. Свободолюбивите и достойни личности с подобни вътрешни потребности представляват заплаха за бизнеса, устремил се към неконтролируемо увеличаване на печалбите си. Най-удобни за него са непретенциозни, необразовани, материално зависими, сляпо дисциплинирани, сервилни, ниско платени, бездуховни служители. Т.е., индустрията и банките не са заинтересувани от наличието на интелигентна и стабилна базисна класа. Достатъчно им е да ухажват и възнаграждават щедро малцината „hi tech“- специалисти, гарантиращи ефективно, модерно и печелившо производство. Когато някои висши държавни служители бъдат купени и абдикират от регулативните си задължения, отчитайки справедливо интересите на всички социални групи, бизнесът започва да обсебва техните функции, като адаптира трудово-правната защита и образователната система към своите нужди. С помощта на добре платени политически лобита той налага нормативна база, легитимираща профанизацията на огромни маси наемни работници и служители, като същевременно поощрява и финансира повишаването на професионалната им квалификация. Едва ли все още се срещат наивници, които вярват, че сред управниците на богатите западни държави няма корупция. Хиляди са легалните начини да се даде подкуп, без да се оставят улики. В Холандия, славеща се със своя либерализъм от „американски тип“, процесите на дехуманизация и обезличаване на хората са достигнали своя апогей. Някои държавните чиновници са се поставили изцяло в услуга на бизнеса и послушно изпълняват неговите очаквания в областта на образованието и трудовото право. В резултат наблюдаваме изключително профанизирана и сплашена работническа класа, която в същото време е много добре професионално обучена и донякъде материално задоволена.

За да не бъде голословен, ще разкрия любопитни подробности за холандските условия на труд в областта на речния транспорт.

Поради изключително силното лоби на Амстердам в Централната Рейнска комисия за корабоплаване - Страсбург, там се прие „с консенсус“ нормативен документ, наречен „Rheinschiffahrtspersonal Verordnung“. Той регламентира изискванията за максималната продължителност на работния ден на корабните екипажи в различни режими на плаване. Този „хуманен“ нормативен акт легитимира 100-часова-работна седмица за капитани, плаващи без помощници в експлоатационна форма „А1“. Т.е., един корабоводител пътува сам по 14 часа на ден, включително събота и неделя, и в продължение на цяла година. Разрешава му се великодушно да си избере един ден от седмицата, в който да пътува дори 16 часа. При това тук не са взети под внимание ежедневната писмена работа и дейностите по ремонт, бункеровка и поддръжка на плавателния съд. Решенията на тази комисия имат задължителен характер и отдавна са станали част от националните нормативни бази на рейнските държави. За какъв духовен живот може да става дума тук? Изненадващо, в наредбата е посочено, че до капитански изпити се допускат и моряци, без никакъв образователен ценз, а само с надлежно заверяван в служебните книжки плавателен стаж! ... Каква подигравка с нашите образование и професия!?

Написал съм писмо до Речната администрация на Германия, в което питам, дали гореспоменатите клаузи в злополучната наредба не застрашават сигурността на корабоплаването? Отговор естествено още нямам.

Оставям фактите сами да говорят за себе си, а вие си помислете, какво е „принудило“ политическата класа на Европа да направи такъв реверанс пред холандските корабособственици и за чия сметка е изпълнението на клаузите на този абсурден нормативен документ?

Западът стимулира материалното производство, а Русия живее духовно, но ... бедно.

На Запад парите и най-вече широко пропагандираната консуматорска култура са основна мотивация за професионално и духовно развитие на индивидите.

Подчертавам - и за духовно развитие. Подобно на западните си колеги, руските бизнесмени също нямат интерес да поощряват и финансират стремежа на наемните работници към разширяване на духовния си хоризонт. Ако нещо е направено в тази насока, това е било по времето на социализма. Но тук се сблъскваме с една съществена разлика в менталитета на обикновенните хора в двете държави. Жадната за знания и култура руска душа не се нуждае от материални стимули, за да чете, да се самообразова и самоусъвършенства. Този безкористен стремеж е заложен генетично при всички славянски народи. В Русия по принцип няма адекватна зависимост между заплащането, от една страна, и количеството, и качеството на положения труд, от друга. Възнаграждението на работниците е мизерно, а трудът - неефективен и често фиктивен.

Получава се омагьосан кръг. Местният бизнес не се страхува от стачки и протести, защото тук просто липсва гражданско общество, а профсъюзните лидери по места се „избират“ от директорите на фирмите. Затова, трудовите възнаграждения се задържат на възможно най-ниско, едва стигащо за преживяване ниво. За справедливост при разпределение на паричните потоци, придобити от бизнескласата, също не може да се говори. Болшинството от олигарсите тук не са забогатяли с труд, дисциплина и предприемчивост, а със спекулации, кражби и задължителна принадлежност към Службите. Въпреки липсата на адекватни материални стимули и отчайващо несправедливото разпределение на материалните блага, източноевропейците изпитват в много по-голяма степен вътрешна необходимост да се образуват и обогатяват духовно. За сметка на това, трудовият морал и професионалната им квалификация са на далеч по-ниско ниво, и това се отразява негативно на икономиката на страните им.

Духовност и вяра.

Замисляли ли сме се, защо всички световни религии, без изключение, са сътворени и разпространени от източните народи? Най-почитаният християнски празник на Православието е обвитият в мистицизъм и разпалващ въображението **Велик Ден**, когато земната мисия на Спасителя се изпълва и Той се увенчава с венеца на победата, и както е казано в Евангелието – „Със смъртта Си смъртта победи“. Докато прагматичният Запад отрежда най-много внимание на **Рождество Христово**, където Бог се появява на земята в плът и кръв -видян и докосван физически! Питам се, дали тази кулминация в религиозния календар на католици и протестанти нямаше да загуби от сакралното си значение, ако не беше белязана от комерсиализъм и безпрецедентна размяна на подаръци...? От тези, и от много други факти, се прокрадва истината за основополагащите различия в ценностната система на прагматичния западноевропейец и мистичния източноевропейец.

За съжаление в последните десетилетия се наблюдават процеси на конвергенция на ценностите на двата обществени модела, при която бедният Изток е принуден да се отказва от своите духовни предимства, замествайки ги с типичните за либералния западен капитализъм меркантилност и дехуманизация.

Православната църква на Русия има същите проблеми като Българската православна църква (БПЦ) с инфилтрираните по времето на комунизма от Службите за сигурност безчет недостойни свещенослужители - с порочни зависимости и без вяра в Бог. Поради големия брой на практикуващите християни (около 80 %), тя обаче е ухажвана и използвана за политически цели от властоимащите. На нея започна да се гледа и като на основен стълб на руската идентичност, но тя няма реално влияние върху образованието и общественото-политическите процеси. Представителите на висшия клир са желани гости на празнични церемонии, дипломатически приеми, военни паради и др., но присъствието им е по-скоро бутафорно и лишено от тежест и съдържание. Известни са претенциите на

Московската патриаршия за водеща роля в православния свят. Умаловажава се мисионерската роля на БПЦ за християнизирването на Русия и не ѝ се отдава дължимата почит. РПЦ, подобно на руската държава, е заемала и ще заема страната на Сърбия при всичките ѝ религиозни и светски конфликти с България.

Казармен синдром

Руското общество прилича на една голяма казарма, където право на охолан живот и разсъждения имат само офицерите - т.е. висшата класа. Правилото от времето на абсолютизма – „Молчать и не разсуждать!“ е в сила и до ден днешен, въпреки че във времената на масова информация олигархията е принудена да си служи с риториката на демократичния свят. Обикновеният човек, за да не си навлече гнева на управляващите и да избегне мизерията, вегетира в безлично послушание и конформизъм. Понеже елементите на демократично развитие, като например: критика на статуквото, излагане на собствени идеи, предприемчивост, свободна конкуренция и др. са несигурни и опасни начинания, той се кротва в клетката на НСПМ-и, където се чувства защитен от превратностите на съдбата.

Стопанска инициатива и технологични иновации

Руснаците решават сложни технически проблеми по гениално опростен, оригинален и ефективен начин. Пример за това са невероятните им постижения в областта на космическата, авиационната, атомната и оръжейната техника. На битова основа руските лаици имат по-широка техническа култура от тясно (професионално) специализираните лаици на Запад. Колко работници на Запад биха се захванали да си ремонтират сами домовете и автомобилите? В Русия и въобще на Изток саморемонтите са се превърнали в тестове за креативност и ежедневна борба за оцеляване на обикновените хора в условия на бедност и лишения.

Вече споменах за руския инженерен гений, успял да прескочи столетия и да застигне, и надмине в много области технологичните достижения на Запада. От друга страна, при многобройните ми посещения там съм констатирал със съжаление, че иновативните и качествени стоки не достигат до масовия потребител, а всички усилия на държавата са впрегнати в развитието на оръжейната индустрия. Наблюдавам от десетилетия речните кораби на Русия и не преставам да се учудвам на факта, че единствените ѝ експортни товари продължават да са петролни продукти, газ, руда и въглища. Нима тази държава, за толкова много години, не можа да произведе машини и съоръжения, извън оръжейната област и самолетостроенето, които да конкурират успешно западните? Явно неизчерпаемите ѝ природни ресурси и енергийни запаси са фактор, който не само компенсира липсата на стопанска инициатива, но и потдържа един задоволителен за руснаците жизнен стандарт.

За елитарността и конформизма в културата

Най-често местните интелектуалци насочват творческата си енергия към много атрактивни, но безкритични жанрове на изкуството и културата. Руската олигархия традиционно е толерирала, спонсорира и култивирала произведения с пропагандно-

възпитателен, развлекателен, морално-етичен, философски, патриотичен и исторически характер, стига в него да няма елементи на критика към актуалното статукво. И най-жестоките руски диктатори са заемали места в почетните ложи на известните Московски и Петербургски театри, за да се наслаждават на класически спектакли, като например: балета „Лебедово езеро” на Чайковски, оперите „Руслан и Людмила” на Глинка и „Борис Годунов” на Мусоргски, прекрасните симфонии на Шостакович, красивите цигански романси, „Хора на Червената армия” и др. Със своята висока художествена стойност, те жънат огромни успехи в страната и чужбина и са се превърнали в прекрасни символи на Русия. Класическите руски литературни и музикални произведения, сътворени преди Октомврийската революция, без изключения, са дело на потомствени дворяни. Единствено те са притежавали материален ресурс, солидно образование и време да творят, четат, да посещават концерти, галерии и библиотеки. Гениалните Чехов, Пушкин, Лермонтов, Достоевски, Толстой, Чайковски, Глинка, Мусоргски, Шостакович, Некрасов, Ръорих, Верещагин и др. са били с аристократичен произход.

Едва при съветската власт широките народни маси получават неограничен достъп до образование и култура и започват да излъчват творческа интелигенция с обикновен работническо-селски произход. Ако изключим малцината идеалисти, тя обслужва усърдно комунистическия режим и неговата идеология, като за награда става част от привилегированата „червена буржоазия“. Традиционно творците, дръзвали да се опълчат срещу самодържавието, фалшивия дворцов морал и диктатурите са заплащали своето волнодумство със заточения в Сибир и дори с живота си. Не се учудваме на изключително масовото присъствие на руски улични музиканти в западноевропейските градове. Съветска Русия не е пестяла средства за обучението на безчет виртуозни инструменталисти, които сега трудно си намират работа у дома. Едва ли западните държави биха си позволили някога разточителството, да обучават такава огромна армия музиканти, неучастващи пряко в системата за правене на пари. Въпреки, че тези бедни артисти се препитават от доброволни дарения и спят по тавани и мазета, майсторството им често надвишава уменията на добре платените им местни колеги.

За ролята на синдикалните организации

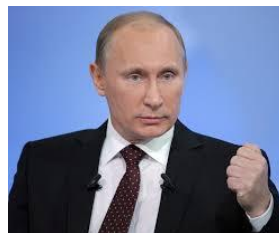
Критиката, гражданското неподчинение, уличните демонстрации са лукс дори за

демократичните общества на Запад, радващи се на относителни политически и синдикални свободи. На профсъюзите в страните с развит капитализъм е отредена важна марионетна роля. Те имат задача да гарантират на кукловодите-работодатели социален мир и комфорт, за да не прекъсне процеса за натрупване на печалби. Прилага се метода на „моркова и тоягата“, като се задоволят само актуалните материални потребности на служителите и работниците, но не се подсигури дългосрочно бъдещето им. Те свикват с удобствата от ежедневната употреба на луксозни предмети за бита и развиват зависимости към тях. Това тънко „зарибяване“ с добър жизнен стандарт води до сериозна зависимост от сигурни доходи, т. е. от наличието на постоянно работно място. За да се потвържда желанието за относителен комфорт, те често финансират крехкото си материално благополучие с вземане на заробващи заеми. Сковаващият душата страх за утрешния ден и отговорността за оцеляването на семейството, и особено на децата, правят работниците податливи и послушни, отнемат достойнството и смачкват гордостта им, което напълно устройва работодателите. В Русия (както и в България) синдикалните организации са казионни и дори не си правят труда да имитират псевдо-защитната функция на западните си колеги. Обикновено директорите на фирми манипулират изборите за профсъюзни ръководители, оказвайки натиск върху подчинените си, да гласуват за удобни и сговорчиви кандидати.

Патриархалност, вождизъм и примиренчество

Свикналият да понася ударите на съдбата със стоическо търпение, суеверие и вроден фатализъм руснак, очаква промените да стават от горе на долу. Той вярва в „добрия бащица“ и „батюшката“, които ще му помогнат да си подобри живота. Надявам се, че можахме да обясним успешното вписване на руснаците в организации с ясно изразени йерархически структури: армия, полиция, църква, партии от лидерски тип и др. Няма да сбъркаме, ако твърдим, че класическата демокрация от западноевропейски тип не е подходяща за привикналото към строга - почти военна дисциплина и вождизъм руско общество. Подобен политически модел би удавил страната в блатото на корупция и анархия с непредвидими за целия свят последици. Тук е необходим един силен властови център, който с желязна ръка да управлява обществените процесите, да контролира корумпирания държавен апарат и многобройните мафиотски структури. От десетилетия се знае, че либералната политическа система (например в Италия) не е в състояние да се справи с организираната престъпност и сивата икономика.

В този смисъл, г-н Путин е желана и уважавана политическа фигура, защото олицетворява традиционните очаквания на народа за силен ръководител - тип бащица. Убеден съм, че избирането му за президент и занапред не подлежи на

съмнение.

Т.к. „бащицата“ не винаги може да разреши всички натрупани проблеми, народът традиционно намира отдушник в консумацията на водка, която се лее в огромни количества. Пие се бързо и до дъно по начин, нямащ нищо общо с нашия - разтеглено във времето и много по-важно от самия алкохол, лежерно наслаждение от общуването с компания. За руснаците пиенето не е фон, инспириращ интересни разговори (моабети, лафове, сладки приказки), отключващ въображението и окрилящ фантазията. Спиртната напитка е главна цел - средство да се забрави безпътицата на сивото ежедневие и да се счупят оковите на НСПМ, ако не реално, то поне в замъгленото им съзнание.

Алкохолизмът е сериозен държавен проблем, който се negliжира от руснаците, но нанася тежки вреди на имиджа и икономиката на страната. Той до толкова е станал неотменима част от бита им, че те даже не го забелязват. По времето на Горбачов регистрираните алкохолици в Съветския съюз бяха близо 50 милиона. По данни от 2009 г. на руския министър на здравеопазването Татяна Голикова, 38 % от мъжете между 20 и 39 години и 55 % от тези над 40 години, страдат от алкохолизъм.

Наскоро коментирахме с мои колеги, макар и в рамките на шегата, как добрата дисциплина може да спаси живота дори на хора в нетрезво състояние. Известно е, че поради лишенията, съпътстващи моряшкия живот, една малка част от колегите посягат често към чашката. Статистиката сочи, че числото на удавените руски моряци, въпреки че консумират многократно повече алкохол от българските си колеги, е незначително. Как може да си обясним този странен факт? Отговорът е колкото тривиален, толкова и убедителен - с дисциплина и зачитане на субординацията.

Какво имаме предвид? Руснакът се напива в каютата си или на място, където не може да бъде видян от началниците си. Знаейки, че за това провинение го грози уволнение, той предпочита да падне пиан в леглото си или някъде около масата. Ако все пак се наложи да излезе на палубата, машинално (като войник) облича спасителна жилетка, както изисква Корабния устав. Освен това, той пие за да се напие, а не заради удоволствието, което нашия изпитва от контакта с развеселената компания. За разлика от него, подпийналият българин бива обзет от непреодолимо желание да демонстрира своята неподозирана от околните значимост, и тръгва клатушкайки се по палубата от кабина на кабина и от шлеп на шлеп, за да намери приятели по чашка, готови охотно да потвърдят „достоверността“ на разказите му. И докато окриленият му дух иска да полети, алкохолната гравитация започва да го тегли надолу към

мътните води на Дунав. С други думи, руснакът пие поради алкохолна зависимост, а водещото за българския колега е показността и неутолима жажда за общуване, но... понякога късметът му изневерява.

Отношенията между руския и българския народ

Официалната държавна политика на Русия към България, като изключим Освободителната война, е била като на мащеха към доведено непослушно дете - често разсъбличано голо, за да се дадат дрехите му на фаворизираната Сърбия и на ухажваната като потенциален военен съюзник Румъния. През 1829 г., когато руският генерал Дибич Забалканский влиза с войските си в Одрин, българите най-сетне усещат дъха на дългоочакваната свобода, но Одринският мирен договор попарва надеждите им и ги захвърля отново в ръцете на жадните за мъст турски орди. С имперско безразличие, руските военоначалници разменят освободените български земи за други - в Кавказ, без да се съобразяват с разорителните последици за народа ни. Тази враждебност на руската държава към нас не бива да ни изненадва, като се има предвид, че матушка Русия е държала в жестоко робство собствения си народ. Освен това знаем, че в политиката няма вечно приятелство, а само вечни интереси. Ето какво е заявил руският император Николай II през 1913 г. на тържествата в Кюстенджа по случай разгрома на България в Междусъюзническата война: „България ще бъде наказана, но не съвсем унищожена! Никой няма право да ми отнема наградата и похвалата, които заслужавам за тоя погром, който допринесе много на мира, омиротворението на Балканите: нали съм „миротворец“! Мой е тоя погром. Аз го извърших. Вързах кучето и умиротворих Балканите. Спасих общия мир, мирът на Европа“.

Император Николай II

На съвсем друга основа са поставени отношенията между двата братски народа.

Неслучайно руснаците са били наречени от дедите ни - „братушки“. За това топло отношение голямо значение имат близките на българската душевност: език, менталитет, култура, православна вяра, взаимно уважение, толерантност и др. Знаем, колко противоречиви са били чувствата на политическата ни класа, опитваща се да направи невъзможен шпагат между разочарованието си от антибългарската политика на Русия и симпатиите си към руския народ. Появяват се русофилски и русофобски настроения и партии, но радетелите на българо-руската дружба преобладават и в днешно време, независимо че сме член на военния алианс НАТО.

Каквито и изводи да си направим от този анализ, Русия със своите природни ресурси, човешки потенциал и огромна територия, е била и ще бъде супер сила, от която ще зависи съдбата на човечеството.

Тя ще играе и в бъдеще положителна балансираща роля, като контрапункт на неограничената американска хегемония, ще възпира домогванията на ционистките капитали за световно господство, ще се противопоставя на ислямската инвазия в християнска Европа и ще е основен стълб на Православието.

Капитан Александър КАМЕНОВ,
на борда на „Swiss Crown“, Страсбург

Капитан Александър Каменов на борда на командван от него германски пътнически кораб в Пристанище Рени, Украйна.